مدخل فقه

اثر

خامهٔ عبد الستار

عن اعضاء جمعيت المجله

استانبول

معارف نظارت جليله سنك رخصتيله

باب عالى جوارنده ابو السعود جاده سنده (٧٢) نومرولى

محمود بكك مطبعه سنده طبع اولنمشدر

١٢٩٩

بسم الله الرحمن الرحيم

بدايهٔ حمد و ثنا اول آمر عدل و حق و حاكم مطلقك دركاه اقدس و باركاه مقدس الوهيتنه جديرا وسزادر كه معشر بشرى اكمل مخلوقات اولمق تكريميله سرافراز وسعادت دارينى متكفل قوانين الٰهيه سنه مظهريتله حائز امتياز بيورمشدر .

وصلات صلوات متواصلات اول مصدر عيون المذاهب والبصائر ومفتاح باب الكنز والجواهر اولان مفخر موجودات عليه اكمل التحيات افندمزك روضهٔ مطهره‌لرينه احق واحرادر كه بدايع احكام شرايعى تبليغ ايله امت احمديه‌لرينى مظهر نور الهدايه ومتوج تاج صدر الشريعه بيورمشدر .

ونوال ترضيهٔ متواليه اول آل واصحابنه اهدا اولنوركه وساطت نشر و روايتلريله درر غرر احكام اصول و فروعى طرازيدهٔ آخر الزمان بيورمشلردر .

بعد ذا فنون متداوله‌يه ممارستى اولان ذوات فضائل سماته خفى اولمديغى وجه اوزره علوم مدونه‌دن هر علمك حسن تعليم وتعلمنه مدار اولور و طالبك بصر بصيرتنى آچار بعض

معلومات اوليه اولوب معلومات مذكوره كتب اسلافده مقدمه عنوانيله بسط و بيان اولنه گلمش ايسه ده مؤخراً بعض فنونك كيفيت تأسيس وتدويننه وتعيين مبادى و مسائلنه دائر معلومات اوليهٔ مذكوره ايروجه جمع وترتيب اولنه رق مدخل ناميله رساله‌لر تأليف اولنمق چغرى دخى آچيلمشدر .

وفن جليل فقه ايسه بر بحر بى‌پايان اولديغندن فن مذكوره دائر تأليف اولنان كتب فقهيه دن هربرى برچوق كتابلره واول كتابلر دخى مختلف عنوانلر ايله برچوق ابواب و فصوله تقسيم اولنه گلمشدر .

شويله كه بر جنسدن اولان مسائل بر كتابه جمع اولنمغله برابر بونلردن شروطه دائر اولان مسائل شروط عنوانيله وار كانه متعلق اولان مسائل اركان عنوانيله وسائر مسائل دخى برر نام وعنوان مخصوص ايله كتب وتحرير اولنمشدر .

مسائل متنوعهٔ مذكوره دن نه كبى احكام فقهيه استفاده اولنه جغى واحكام مستفاده امر آخرته مى يوخسه امر معاشه مى متعلقدر . اوّل امرده بونلرى طالبك اجمالا معلومى اولمق ايچون قبل الشروع انواع مسائل فقهيه وانك اجزاسندن بولنان احكام شرعيهٔ عمليه بر كوزلجه شرح وايضاح اولنه رق و بوكا فقهك مبادى واستمدادى وفقهه متعلق دها بعض معلومات اوّليه علاوه قلنه رق مستقل بر رساله جمع وترتيب اولنديغى حالده فائده دن خالى اوليه جغى چوقدنبرو وارد خاطر اوله‌بور ايديسه ده بو بابده

بضاعهٔ عاجزینک قلتندن وروز مره ظهوره کلان مشاغلك حیلولتندن ناشی اثر مذکور بو آنه قدر حیز حصوله کله مامشدر .

بوکره اریکه پیرای خلافت ومحیی ملك وملت اولان پادشاه معارفپرور وشهریار عدالتکستر السلطان ابن السلطان ابن السلطان الغازی عبدالحمیدخان ثانی افندمز حضرتلرینک تحت حمایت فیض منقبت همایونلرنده اولەرق مجدداً تأسیس وکشاد بیورلمش اولان مکتب حقوقده من غیر لیاقة مجله تدریسنه مأمور یتم اثناسنده مجله ایله برابر مدخل فقه تدریسی خصوصی علاوهٔ مأموریت بیورلمش اولدیغندن الامر فوق الادب حکمنجه شو وسیله ایله بو آوان (سعد) اقترانده اویله بر رساله نك جمع و تألیفنه مباشرت اولنەرق عند تیسر ختامها (مدخل فقه) اسمیله توسیم اولندی . وبالله التوفیق وبه ازمة التحقیق

اشبو رساله بر مقدمه ایله ایکی باب و بر خاتمه‌یی شاملدر

مقدمه

اوچ مقاله‌یی حاویدر

(مقالهٔ اولی)

مدخل فقهك تعریفی حقنده‌در

(مدخل فقه) علم فقهه شروعده دخلی اولان شیلر دیمك اوله‌رق وسائل فقه ایله مبادی فقهدن عبارتدر که بونلردن هر بری بر وجه آتی بر بابده بیان اولنه‌جقدر .

(مقالهٔ ثانیه)

تدوین فقهه احتیاجی بیان حقنده در

صدر اولده بولنان اصحاب کرام ذوی الاحترام (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) حضراتی شرف صحبت نبی مفخر الانام (علیه اکمل التحیات والسلام) برکاتیله احکام فقهیه‌یی بالذات مشکاة صدر نبوتدن اخذ و یاخود بالذات صدر سعادتدن اخذ ایدن اکابر اصحابدن تلقی بیورملریله اصحاب مشار الیهم تدوین فقهدن مستغنی بولندقلری کبی صدر ثانیده بولنان تابعین کرام (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) حضراتی دخی قرب عهدن و بینلرنده

وقوعات واختلافك قلت وندرتندن ونادراً اختلاف وقوعنده اول عصر معدلتحصرده موجود بولنان بقيهٔ كبار اصحاب فقاهتنصابدن حل مشكلاتك امكانندن ناشى اوائل صدر ثانيده دخى وضع وتدوين فقهه احتياج كورلميه‌رك صدراً عن صدر تلقئ علم شرايع واحكام ايله اكتفا بيوررلر ايدى .

وقتاكه دائرهٔ جليلهٔ اسلام كسب وسعت ايدرك بين الناس وقوعات وحوادثك تكثرى و بعضاً دخى فتن واختلافك ظهورى ايله كركى كبى وضع وتدوين علم شرايع واحكامه احتياج كورلمش اولمغين اولوقت موجود بولنان كبار فقها وضع وتدوين علم شرايع واحكامه مباشرت واولبابده صرف ماحصل قدرت بيورديلر .

انجق مكلف اولان انسانك هر عملى ايچون كندويه مخصوص دليله مستند بر حكم شرعى اولديغندن ودار تكليف دائم اولدقچه وقوعات وحوادثك كثرت وعدم انقطاعندن ناشى جزؤى اوله‌رق بونلرك احكامى ضبط اولنه‌ميه‌جغندن فقهاء كايت وجه اوزره حوادث ووقوعاتك احكامنى ضبط ايچون موضوعلرى مكلفينك افعالندن ومحموللرى احكام شرعيهٔ عمليه‌دن عبارت برطاقم قضاياى كليه وضع وترتيب بيوره‌رق اسمنه (فقه) تسميه ايتديلر .

مثلا معدومى بيع باطلدر . قضيه‌سى بر قضيهٔ فقهيه اولوب بونك موضوعى اولان بيع افعال مكلفيندن بر فعل ومحمولى اولان

بطلان احکام شرعیه‌دن بر حکمدر . وحکم مذکور محلنده مبرهن بر دلیل شرعی یه مستنددر

ایشته شو قضیهٔ فقهیه ایله هر بایع مکافدن صادر اولان بیع معدومك حکمی ضبط و بیان اولنمشدر . شو قدر وار که قضایای فقهیه‌نك کلیتی قواعد منطقیه‌نك کلیتی کبی دکلدر . چونکه قضایای فقهیه‌نك ینه قبل شرعدن بیان اولنمش بعض مستثنیاتی وارد ازجمله ذکر اولنان قضیه‌دن سلم واستصناع کبی بعض افرادی استثنا قلنمشدر .

فقه ذکر اولنان قضایا ومسائل شرعیه یه اطلاق اولندیغی کبی قضایای مذکوره‌یی علم وادراکه دخی اطلاق اولنور . نته‌کیم مجلهٔ احکام عدلیه‌نك برنجی ماده‌سنده فقه بو وجه اوزره علم وادراك ایله تعریف اولنمشدر .

﴿ مقالهٔ ثالثه ﴾

علمك تقسیمی حقنده‌در

علم ادراکدن عبارت اولوب حقیقةً واحد اولدیغی حالده معلومات متنوعه یه تعلقی حسبیله هردرلو تقسیمی قابلدر . نته‌کیم کتب ورسائلده علم جهات مختلفه اعتباریله اقسام کثیره یه تقسیم اولنمشدر .

انجق تقسیم آتی مقامه اوفق کورلمش اولمغین بو رساله‌ده علمك
اول وجهله تقسیمی اختیار قلنمشدر .

شو یله‌که علم ایکی نوع اولوب بری الٓهیاته ودیکری شرعیاته
تعلق ایدر . الٓهیات تعلیم وتدریس ایله معلوم اولدیغی کبی عقل
ایله دخی ادراك اولنه بیلور .

اما شرعیات انجق شارعك بیانیله معلوم اولور . و بوجهتله
شرعیاته تعلق ایدن علومك تعلیم وتدریسه احتیاجی دها
زیاده در .

باب اول

وسائل حقنده اولوب اوچ فصلی حاویدر

فصل اول

وسائلی تعیین حقنده‌در

کرك فقه وکرك فقهك مأخذی اولان کتاب وسنت لسان عذب
البیان عربی اوزره مؤسس بولندیغی جهتله بونلرك دقایق
وحقایقنه واصل اولمق بهمه حال لسان مذکوری وانك اصول
وقواعدینی مبین اولان فنون عربیه‌یی تحصیله متوقفدر
و بوجهتله علوم عربیه علوم شرعیه‌یه وسیله وآلتدر

واکرچه علوم شرعیه‌نك برمقداری لسان اخره نقل وترجمه

اولنمش ایسه ده بو مقدار ایله (علوم شرعیه) علوم عربیه یه
احتیاجدن قورتیله مامشدر .

بناء علیه بر کیمسه علوم شرعیه‌نك دقایق وحقایقنه واصل اولمق
ایستر ایسه اولا وسائل قبیلندن اولان فنون ادبیهٔ عربیه‌یی
تحصیل ایتملیدر . وفقط لزومندن زیاده ادبیاتله اشتغال ایدوبده
اصل مقصد اقصی اولان شرعیاتی تحصیلدن محروم قالمامليدر .

فصل ثانی

وسائلك تعریف وتقسیمی حقنده

(علم ادب) برطاقم امور ومسائلی بیلمکدرکه انسان امور ومسائل
مذکوره‌یه وقوف واطلاع ایله لفظ وخط جهتلرندن تراکیب
عربیه‌ده وقوعه کله‌بیله‌جك انواع خلل وخطادن احترازه
مقتدر اولور .

وقتك ابن کمالی جودت پاشانك بوکره موقع انتشاره قونیلان
بلاغت عثمانیه نام کتابنك دیباجه سنده بیان بیورلدیغی وجهله
علوم ادبیهٔ عربیه اون ایکی فن اولوب فنون مذکوره‌نك سکزی
اصول ودردی فروعدر .

(اصول ثمانیه) لغت , صرف , اشتقاق , نحو , معانی , بیان
, عروض , قافیه فنلریدر .

(فروع اربعه) خط عربی , قرض شعر , انشاء نثر , محاضرات
فنلریدر .

فصل ثالث

علوم شرعیه‌نك فنون مذكوره‌یه جهت تعلقلرینی بیان حقنده‌در

لسان مذكور اوزره مؤسس وموضوع اولان علوم شرعیه‌ده واقع مفردات عربیه‌نك جواهر ومواد حروفی اعتباریله معنالرینی فهمده فن لغته . وصور وهیئات مطرده‌سی اعتباریله معنالرینی فهمده فن صرفه . واصالت وفرعیت جهتلریله یكدیكره انتسابلرینی فهمده فن اشتقاقه احتیاجمز واردر .

هله علوم شرعیه‌یی تحصیلده فن نحوه اولان احتیاجمز جمله‌دن اهمدر . زیرا معلومدركه اعرابك اختلافیله تراكیب عربیه‌نك معنالری دخی مختلف اولور .

ازجمله (مااحسن زید) تركیبنده زید رفع ایله قرائت اولندقده تركیب مذكور زیددن حسنك نفینی افاده ایدر . ونصب ایله قرائت اولندقده زیدك حسنندن تعجبی افاده ایدر . وكسر ایله قرائت اولندقده زیدده احسن اولان شیئك تعیینندن استفهامی افاده ایدر . مرویدركه بركیمسه قاضی ابوعبیدك حضورنده برندن برمال دعوی ایتمسی اوزرینه قاضیء مومی الیه اصول مشروعه‌سی وجهله مدعی علیهه نه‌دیرسك دیو مدعینك دعواسندن سؤال ایلسی ومدعی علیه لامك ضمیله (ماله‌علی حق) جوابنی ویرمسی اوزرینه قاضیء مومی الیهك بتكرار مدعاعلیهه‌سن اعراب بیلورمیسك دیو واقع اولان سؤالنه دخی مدعی علیه (نعم) جوابنی ویرنجه حاكم

مومی الیه اویله ایسه ادعا اولنان مالی مدعی یه ویردیو مدعا علیهی الزام بیورمشلردر .

علوم شرعیه‌نك سائر فنون ادبیه‌یه دخی برر وجهله تعلقلری واردر. انجق بورساله مختصر اولدیغندن بونلرك تفصیلندن صرف نظر اولندی .

باب ثانی

مبادی حقنده اولوب ایکی فصلی حاویدر

فصل اول

مبادئ شروع حقنده‌در

برعلمه شروع اول علمی وجه ماایله تصوروادراکه وآنی تحصیلده برفائده اولدیغنی تصدیقه متوقفدر . چونکه شروع اولنه‌جق علم وجه ما ایله تصور اولنمدیغی حالده مجهول مطلق دیمك اوله‌رق ذهنك اكا توجیهی ممكن اولەمز . وشروع فعل اختیاری اولدیغندن ولو اجمالا اولسون شروع اولنه‌جق علمی تحصیلده برفائده اولدیغنی تصدیقه وابسته‌در .

فقط بر کیمسه بصیرت وجه اوزره برعلمه شروع مراد ایدر ایسه قبل الشروع (رؤس ثمانیه) اطلاق اولنان سکز شیئی (یعنی اول علمك تعریف و اسمی و واضع وموضوعنی و مسائل و فائده‌سنی و سائر علومه نسبتله درجه و شرفنی بیلمسی لازمدر .

ذکر اولنان رؤس ثمانیه اوزرینه بعضیلری علمك استمداد و حکمنی یعنی اول علمدن مأخوذ اولدیغنی و آنده شارعك حکمی نه ایدوکنی بیلمکی دخی علاوه ایدرك مجموعنه مبادی عشره اطلاق ایتمشلردر .

ابن زکری تحصیل مقاصد نام کتابنده اشبو مبادئ عشره‌یی بروجه آتی نظم ایتمشدر .

* فاول الابواب فی المبادی * و تلك عشرة علی المراد *
* الحد والموضوع ثم الواضع * والاسم و استمداد حکم الشارع *
* تصور المسائل الفضیلة * و نسبة فائدة جلیلة *

فقه حنفینك واضعی امام اعظم نعمان ابن ثابت حضرتلریدر .

مانحن فیه اولان علمه گلنجه بونك اسمی فقهدر و (فقه) مسائل شرعیهٔ عملیه‌یی بیلمکدر ومسائل مذکوره‌یی بیلمکدنده مقصد احکام فقهیه‌یی بیلمکدر .

احکام فقهیه یا امر آخرته تعلق ایدر احکام عباداتدر وعباداتده مقصد اصلی عبدك ملك معبوده تقربی وجود و ثوابه نیلیدر .

ویا امر دنیایه تعلق ایدر احکام مناکحات و معاملات وعقوباتدر . و بونلرده مقصد اصلی مصالح عبادك قضاسیدر .

امام مشار الیهه واضع فقهدر دنلمسی فقهك اصولنی وضع و تکثیر واصول مذکوره اوزرینه فروعنی تفریع وطریق تفریعنی توضیح

ایلدیکی جهتله در . بو قسه اندن اول فقه یوغیده ابتدا امام مشار الیه حضرتلری وضع ایتدی دیمك دکلدر .

زیرا امام مشار الیهدن اول عبداه بن مسعود رضی الله عنه حضرتلری (۱) آیات و احادیثدن فروع فقهی استنباط و حضرت علقمه آنی تأیید و حضرت ابراهیم النخعی فقهك متشتت اولان فروع وفوائدینی جمع و ترتیب و حضرت حماد فروع و فوائد مذکورهنك تنقیحی خصوصنده بذل مقدرت بیورمشلردر .

حتی استعاره طریقیله دینلمشدر که فقهی عبداه بن مسعود رضی الله عنه حضرتلری اکدی و حضرت علقمه آنی سقی ایتدی و حضرت ابراهیم النخعی بونی بیچدی و حضرت حماد دوس ایلدی (یعنی اول اکینی دوکدی) و امام اعظم حضرتلری اول حبوباتی اوکتدی و امام ابو یوسف حضرتلری آنی تعجین ایتدی (یعنی خمور یاپدی) و امام محمد حضرتلری آنی اتمك یاپدی . الیوم ناس بو اتمكدن یبورلر .

فی الحقیقه اویلهدر . چونکه بالاده بیان اولندیغی وجهله امام اعظم حضرتلری فقهك اصولنی وضع و توفیر و اصول مذکوره اوزرینه فروعنی تفریع و طریق تفریعنی توضیح بیوردقدن صکره امام ابو

(۱) مشار الیه اجلاء فقهاء اصحابدندر . و مسروقدن روایت اولندیغنه کوره اصحابك علمی مشار الیه ایله حضرت علی کرم الله وجهه ده نهایت بولمشدر . حضرت عمر رضی الله عنه مشار الیهی ذکر آتی نامه ایله اهل کوفهیه قاضی و وزیر نصب بیورمشلردر (اما بعد فانی قد بعثت الیکم عمارا امیرا و عبدالله قاضیا و وزیرا و انهما من نجباء اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم ومن شهد بدرا فاسمعوا لهما و اطیعوا فقد آثرتکم بهما علی نفسی) انتهی

يوسف حضرتلری امام مشارالیهك وضع بیورمش اولدقلری اصولدن فروع فقهك کیفیت استنباطی خصوصنده تدقیق نظر بیورمشلردر .

امام محمد بونی اتمك یاپدی الیوم ناس انك اتمکنی ییورلر دیمکدن مراد امام مشارالیه حضرتلری فروع فقهی آخر شیئه احتیاج مس اتمیه جك مرتبه ده تحریر و تهذیب بیورمش اولدقلرندن ناس الیوم امام مشارالیهك فروع فقهه دائر جمع و تألیف بیوردقلری کتابلرندن انتفاع ایدییورلر دیمکدن کنایه در .

امام مشارالیهك فروع فقهه دائر جمع و تألیف بیورمش اولدقلری کتب معتبره نك اسامیسی خاتمه ده ذکر و بیان اولنه جقدر .

فقهك موضوعی مکلفك فعلیدر .

زیرا بو فنده ندب واباحه وصحت وفساد کبی مکلفینك اعمال و افعالنه عارض اولان احوالدن بحث اولنور . ومعلومدرکه بر فنده هرنه شیئك احوال و اعراض ذاتیه سندن بحث اولنور ایسه اول فنك موضوعی او شیئدر .

مکلف عاقل وبالغ اولان کیمسه در . بوصورتده غیر مکلفك مثلا مجنونك فعلی فقهك موضوعندن خارج اولمش اولور . بو حالده مکلف اولمیان بر کیمسه برینك مالنی اتلاف ایلدیکی تقدیرده انك مالندن تلف اولان شیئك ضمانیله تکلیف غیر مکلفك ولیسنه

اولور. نته كيم بر كسنه نك حيوانى برينك مالنى اتلاف ايلسه متلفك ضمانيله تكليف حيوان صاحبنه اولور.

فقهك مسائلى موضوعى مكلفك فعلى ومحمولى احكام شرعيه دن برى اولان قضيه لردر.

مثلا كسب كسب حلالدر و ارتشا حرامدر و اقالهٔ بيع جائزدر ومعدومى بيع باطلدر قضيه لرى هب مسائل فقهيه دندر.

شوراسى دخى خفى اولميه كه مسائل فقهيه بعضا مسئله شكلنده اولميه رق ذكر اولنور انجق اهل وارباب بونى جزؤى بر تصرفله مسئله صورتنه ارجاع ايده بيلور.

مثلا (عاقدين بعدالعقد رضالريله بيعى اقاله ايده بيلورلر) دنيلديكى حالده بو بر مسئلهٔ شرعيه در. فقط طوغريدن طوغرى يه مسئله شكلنده ذكر اولنمامشدر. چونكه ذكر اولنان جمله ده مسئله نك موضوعى (يعنى مكلفك فعلى) اولان اقاله موجود ايسه ده بونده احكام شرعيهٔ عمليه دن برى بولنمديغى جهتله مسئله صورتنه ارجاعه محتاجدر. وبوده سهلدر. زيرا شويله (بعدالعقد رضاء طرفين ايله اقالهٔ بيع صحيحدر) دنيلديكى حالده ذكر اولنان جمله مسئله صورتنه ارجاع اولنمش اولور.

فقهك غايتى انسان احكام شرعيهٔ عمليه يى بيله رك آكا توفيق حركتله سعادت دارينه واصل اولمقدر.

فقهك صلاح ظاهره نسبتى تصوف وعقايدك صلاح باطنه نسبتى

کبیدر (یعنی نصل که تصوف و عقایدك تهذیب اخلاق و صلاح باطنه خدمتلری درکار ایسه فقهك دخی صلاح ظاهره خدمتی ظاهردر.

(فقه) کلام و تفسیر و حدیث و اصول فقهدن ماعدا علومك افضلیدر .

نعم ماقیل فی بیان شرف علم الفقه من النظم الآتی

* اذا ما اعتز ذو علم بعلم * فعلم الفقه اولی باعتزاز *
* وکم طیب یفوح ولا کمسك * وکم طیر یطیر ولا کباز *

فقهك مأخذی ادلهٔ اربعه یعنی کتاب وسنت و اجماع وقیاسدر ادلهٔ مذکورهنك تفصیل احوالی و بونلر ایله استدلالك شروط و کیفیتی علم اصول فقهده مبیندر .
فقهی تحصیلده شارعك حکمی بروجه آتی بیان اولنور .

شویله که مکلف اولان کمسنه ایچون کندو یه لازم اوله‌جق مقدار فقه تحصیل ایتمك فرض عیندر .

آخره نفع و یره جك قدر فقه تحصیل ایلمك فرض کفایه در و علم فقهده تبحر ایتمك مندوبدر .

﴿ فصل ثانی ﴾

مبادئ مسائل فقه حقنده‌در

(مبادئ مسائل فقه) فن فقهده مقصود بالذات اولمیوب بلکه

مقصود بالذات اولان مسائل فقهیه کندولره ابتنا قلنمق ایچون ایراد اولنان شیلردر .

مبادی مذکوره ایکی نوع اولوب بری مبادیٔ تصوریه و دیگری مبادیٔ تصدیقیه‌در .

مبادیٔ تصوریه فقهك موضوعنك وانواع موضوعنك تعریفاتی ایله اصطلاحات فقهیه‌یه دائر ایراد اولنان سائر تعریفلردر .

کتب فقهیه‌نك حاوی اولدیغی کتابلرك اوائلنده واقع تعریفات و تقسیمات ایله اصطلاحاته متعلق ایراد اولنان سائر تعریفلر هپ مبادیٔ تصوریه قبیلندندر .

(مبادیٔ تصدیقیه) مسائل فقهیه‌نك اثباتی ایچون ایراد اولنان دلیللردر .

مسائل شرعیهٔ عملیه‌یی اثبات مقامنده ادلهٔ اربعه‌دن اوله‌رق فقهانك ایراد ایتمش اولدقلری دلیللر هپ مبادیٔ تصدیقیه قبیلندندر .

چونکه مسائل فقهیه‌یی اثباتده ادلهٔ اربعه‌نك حجت اولمسی علم اصول فقهده مبرهن اولمغله ادلهٔ مذکوره‌دن هر بری علم فقهه نسبتله اصول موضوعه و مقدمات مسلمه‌دندر .

مثلا بر معامله‌نك جوازینی اثبات مقامنده فقهانك بو معامله جائزدر

زيرا انك اوزرینه اجماع واقع اولمشدر دیەرك واقع اولان استدلالری بوقبیلدندر .

عرف و تعامل واستصحاب کی دلیلر دخی فقهه نسبتله اصول موضوعه و مبادیٔ تصدیقیه‌دندر . چونکه علم اصول فقهده بیان اولندیغی وجهله بوکبی دلیلر ادلهٔ اربعه‌دن برینه راجعدر .

﴿ خاتمه ﴾

درت مقاله‌یی حاویدر

﴿ مقالهٔ اولی ﴾

احکام فقهیه بیانده‌در

خطاب شارع ایله ثابت اولان احکام فقهیه ایکی نوع اولوب بری تکلیفی ودیکری وضعیدر .

(حکم تکلیفی) اقتضاء یاتخییر ایله افعال مکلفینه متعلق خطاب شارعك اثریدر .

بالاقتضا افعال مکلفینه متعلق خطاب شارعدن مراد مکلف به اولان فعلك مکلفدن صدور یاترکنی مقتضی اولان خطابدرکه امر ونهیك مدلولی دیمکدر .

خطاب مذکور ایله ثابت اولان آثار فرضیت ووجوب وندب وکراهت وحرمتدر .

تخییر طریقیله افعال مکلفینه متعلق خطاب شارع مباحاته متعلق اولان خطابدرکه بونده مکلف به اولان فعلك مکلفدن صدور یا ترکندن هیچ بری مطلوب شارع اولمدیغی جهتله مباح اولان ایشی ایشلیوب ایشلمامکده مکلف اولان کیمسه مخیردر وخطاب مذکور ایله ثابت اولان حکم واثر اباحه‌در. واباحه‌یه حکم تکلیفی اطلاقی تغلیبه محمولدر.

(احکام تکلیفیه) بعضاً فعل مکلفك صفتی اولور. وبعضاً فعل مکلفك اثری اولور.

مثلا وجوب صلات مفروضه‌نك وحرمت قتلك صفتی وملکیت شرانك ودین اقتراضك اثریدر. borç alma

افعال مکلفینك صفتی اولان احکام تکلیفیه‌ده اولاً وبالذات یا مقاصد دنیویه معتبر اولور ویاخود مقاصد اخرویه ملحوظ اولور. umulan, beklentiler

مثلا احکام تکلیفیه‌دن اوله‌رق عبادات مفروضه‌نك صفتی اولان صحتك مفهومنده اولا وبالذات معتبر اولان جهت ذمتك وجوبدن بری اولمسیدر. وبرائت ذمت ایسه مقاصد دنیویه‌دندر.

کذلك احکام تکلیفیه‌دن اوله‌رق صلات مفروضه‌نك صفتی اولان وجوبك مفهومنده اولا وبالذات معتبر اولان جهت فعلی اوزرینه ثوابك وترکی اوزرینه عقابك ترتبیدرکه بونلر مقاصد اخرویه‌دندر.

(اعتبار اول ايله) فعل مكلف صحيح و باطل وفاسد و منعقد وغير منعقد و نافذ وغير نافذ ولازم وغير لازم قسملرينه تقسيم اولنور .

عباداتده مقاصد دنيويه تفريغ ذمت اولديغي كبي معاملاتده مقاصد دنيويه اختصاصات شرعيه يعني عقود و فسوخك اوزرلرينه ترتب ايدن اثرلردر .

مثلا بيعدن مقصد ملك رقبه واجارەدن مقصد ملك منفعت ونكاحدن مقصد ملك متعه وطلاقدن مقصد تفريق زوجيت وصحت قضادن مقصد محكوم بهك ثبوتي وصحت شهادتدن مقصد حكمك لزوميدر .

امدي بر فعلك كاينبغي مقصد دنيويه موصل اولمسنه صحت واو فعله صحيح و برفعلك اركان وشرائطنده خلل اولەرق اصلا مقصد دنيويه موصل اولمامسنه بطلان و او فعله باطل و برفعلك اركان و شرائطي مقصد دنيويه ايصالني مقتضي اولوبده بعض اوصاف خارجيەسي مقصده ايصالنه مانع اولمسنه فساد واو فعله فاسد تسميه قلنور .

صحت وبطلان وفساددن ماعدا انعقاد و عدم انعقاد نفاذ وعدم نفاذ لزوم وعدم لزوم كبي معاملاته راجع دها بعض احكام فقهيه واردر . انعقاد تصرفات شرعيەنك اجزاسنك يكديكره ارتباطندن و عدم انعقاد عدم ارتباطندن . نفاذ تصرفات شرعيه اوزرينه اثارينك ترتبندن وعدم نفاذ آثارك عدم ترتبندن . لزوم تصرف

شرعینك تراضیٔ طرفین اولمقسزین رفعی ممکن اولماز حیثیتده اولمسندن وعدم لزوم رفعی ممکن اولور صورتده بولنمسندن عبارتدر .

مثلا بیعك انعقادی رکن بیع اولان ایجاب وقبولك متعلقنده اثری ظاهر اوله‌جق وجهله یکدیکره ارتباطندن وعدم انعقادی ایجاب وقبولك وجه مشروح عدم ارتباطندن و بیعك نفاذی بیع اوزرینه اثر بیع اولان ملکیتك ترتبندن وعدم نفاذی بیع اوزرینه ملکیتك عدم ترتبندن وبیعك لزومی خیاراتدن عاری اوله‌رق بدون الاقاله رفعی ممکن اولماز صورتده واقع اولمسندن و عدم لزومی خیاراتدن بری بولنه‌رق بدون الاقاله رفعی ممکن اولور صورتده اولمسندن عبارتدر .

والحاصل صحت و بطلان وفساد و انعقاد ونفاذ ولزومده وسائر بونلره مماثل اولان احکام فقهیه‌ده مقاصد دنیویه معتبردر . نته‌کم وجوب و ندب و اباحه و کراهت و حرمتده مقاصد اخرویه معتبردر .

(اعتبار ثانی ایله) فعل مکلف عزیمت ورخصت قسملرینه منقسم اولور . عزیمت اعذاره مبنی اولمیه‌رق ابتداءً مشروع اولان شیدر ورخصت اعذار مشروعه‌یه بناءً ثانیا مشروع اولان شیدر .

(حکم وضعی) علی طریق الوضع افعال مکلفینه متعلق خطاب شارعك اثریدر .

وضع طریقیله افعال مکلفینه متعلق خطاب شارع ایله ثابت اولان احکام . رکنیت وشرطیت وسببیت وعلیت کبی شیلردرکه کتب فقهیه‌ده شروط وارکانه وعلل واسبابه دائر ایراد اولنان جمله‌لر هپ احکام وضعیه‌یی بیان قبیلندندر .

مثلا علی طریق الوضع قبل شارعدن (بیعك رکنی ایجاب وقبولدر . و بیعك انعقادنده رکنی اهلندن صادر اولمق وحکمنی قابل اولان محله مضاف اولمق شرطدر) دیو واقع اولان خطاب ایله ثابت اولان آثار . ایجاب وقبولك رکنیتی و بیعك انعقادنده رکنی اهلندن صادر اولمسنك شرطیتیدر .

﴿ مقالهٔ ثانیه ﴾

حقوقك تقسیمی حقنده‌در

حقوق مشروعه درت نوعدر .

(نوع اول) صرف حقوق الله‌در که عبادات وعقوبات وکفاراته منقسمدر . و بونوع حقوقك نفعی فرده مخصوص اولمیوب عمومه عائد اولدیغندن شاننی توقیر ایچون جناب حقه نسبت اولنمشدر .

مثلا کعبهٔ اللهی محافظه واکا حرمت ایتمك حقوق الله‌دندر . چونکه عامهٔ مسلمین بیت شریفی کندولره قبله اتخاذ ایتدکلرندن انك نفعی عمومه عائد اولدیغندن امر محافظه‌سی دخی عمومه عائددر .

(نوع ثانی) صرف حقوق عباد درکه (انواع معاملات) حقوقك بو نوعنه راجعدر .

(نوع ثالث) کندوده حق الله ایله حق عبد اجتماع ایدرك حق الله یعنی عقوبت جهتی غالب اولاندر . عقوبت قذف بو قبیلدندر .

(نوع رابع) کندوده حقین اجتماع ایدرك حق عبد جهتی غالب اولاندر . قصاص بو قبیلدندر .

مقالهٔ ثالثه

طبقات فقهاء بیاننده‌در

محقق ابن کمال پاشا مرحومك بعض رسائلنده بیان اولندیغنه نظراً فقها یدی طبقه‌در .

(طبقهٔ اولی) ائمهٔ اربعه (یعنی امام اعظم (١) و امام مالك (٢) و امام شافعی (٣) و امام احمد ابن حنبل (٤) رحمهم الله حضراتی) کبی قواعد اصولی وضع و تأسیس بیورمش اولان ذواتك طبقه‌سیدرکه طبقهٔ مذکوره اصحابنه مجتهد فی الشرع اطلاق

(١) امام مشار الیه ٨٠ سنهٔ هجریه سنده تولد و ١٥٠ سنه سنده ارتحال دار بقا ایله ٧٠ سنه معمر اولمشدر

(٢) امام مشار الیه ٩٠ سنهٔ هجریه سنده تولد و ١٧٩ سنه سنده ارتحال دار بقا ایله ٨٩ سنه معمر اولمشدر

(٣) امام مشار الیه ١٥٠ سنهٔ هجریه سنده تولد و ٢٠٤ سنه سنده ارتحال دار بقا ایله ٥٤ سنه معمر اولمشدر

(٤) امام مشار الیه ١٦٤ سنهٔ هجریه سنده تولدو ٢٤١ سنه سنده ارتحال دار بقا ایله ٧٧ سنه معمر اولمشدر

اولنور. مشار اليهم قواعد اصولى وضع وتأسيس بيوردقلرى جهتله سائر طبقات اصحابندن ممتازدرلر .

(طبقهٔ ثانيه) امامين ايله (يعنى امام ابو يوسف وامام محمد حضرتلريله) سائر اصحاب ابى حنيفه‌نك طبقه سيدر. اصحاب ابى حنيفه استاذلرينك وضع وتأسيس بيورمش اولديغى قواعدك مقتضاسى اوزره ادلهٔ شرعيه‌دن احكام شرعيهٔ فرعيه‌يى استنباط ايلدكلرى جهتله بونلره مجتهد فى المذهب اطلاق اولنور .

اصحاب ابى حنيفه بعض احكام فروعده استاذلرينه مخالف اجتهادده بولنمشلر ايسه‌ده اصولده استاذلرينه تقليد ايتدكلرى جهتله بونلر امام شافعى حضرتلرى كبى معارض فى المذهب اولنلردن (يعنى اصولا و فروعا) حضرت امامه مخالف اجتهادده بولنانلردن ممتازدرلر .

(طبقهٔ ثالثه) خصاف وابى جعفر طحاوى وابى الحسن الكرخى وشمس الائمة الحلوانى وشمس الائمة السرخسى وفخر الدين قاضيخان كبى كندوده صاحب مذهبدن نص بولنميان مسائلده اجتهاد بيورمش اولان ذواتك طبقه سيدركه بونلره مجتهد فى المسئله اطلاق اولنور .

طبقهٔ مذكوره اصحابى كرك اصولده وكرك فروعده صاحب مذهبلرينه مخالفت ايده‌مزلر . فقط انفاً بيان اولنديغى وجهله صاحب مذهبدن نص اولميان وقوعاتده صاحب مذهبك وضع

وتأسيس بيورمش اولـديغى اصول وقواعدك مقتضاسى اوزره استنباط احكام ايدرلر .

(طبقهٔ رابعه) مقلدیندن رازى كبى اصحاب تخريجك طبقه سيدر و بوطبقه اصحابنـك اجتهاده اقتدارلرى يوقدر . فقط صاحب مذهب طرفندن وضـع وتأسيس بيورلمش اولان اصول واصول مذكورەنك مأخذلرى بونلرك مضبوطى اولـديغندن صـاحب مذهبدن ياخود اصحابنك برندن منقول اولوب ايكى وجهه محتمل بولنان مجملرى اصول مذكورەيه نظر وفروعدن نظائرينه قياس ايله تفصيله اقتدارلرى واردر . هدايه صاحبنك كذا فى تخريج الرازى قولى بوقبيلدندر .

(طبقهٔ خامسه) مقلدیندن قدورى وهدايه صاحبلرى كبى اصحاب ترجيحك طبقه سيدر . و بوطبقه ده بولنان فقهانك شانلرى برمسئله ده صـاحب مذهبدن روايات مختلفه بولنـديغى حالـده روايات مذكورەنك بعضيسنى بعض آخراوزرينه ترجيح ايتمكدر . هدايه صـاحبنك (هذه اولى رواية ، وهذا ارفق للناس) عباره لرى بوقبيلدندر .

(طبقهٔ سادسه) مقلدیندن متون معتبره اصحابى (يعنى كنز ومختار ووقايه ومجمع صـاحبلرى) كبى اقوال فقهادن اقوى و يا قوى اولنلرينى ضعيف اولنلردن وظاهر مذهبى روايت نادره‌دن فرق وتمييزه مقتدر اولنلرك طبقه سـيدركه بونلره اصحاب تمييز اطلاق

اولنور . طبقهٔ مذکوره اصحابنك شانلری کتابلرنده اقوال مردوده وروایات ضعیفه‌یی نقل ایتمامکدر .

(طبقهٔ سابعه) مقلدیندن قهستانی ودرر ودرمختار صاحبلری کبی بالاده ذکر اولنان شیلردن هیچ برینه مقتدر اولمیانلرك طبقه‌سیدر . بناءً علیه بو طبقه‌ده بولنان فقهانك شانلری اصحاب ترجیح وتمییزك ترجیح وتمییزلرینه اتباع ایتمکدر . نته‌کیم بو خصوص رسم مفتی یه دائر تألیف اولنان رساله‌لرده تفصیل اولنمشدر .

شوراسی دخی خفی اولمیه که بو مقاله‌ده بیان اولنان فقهانك طبقهٔ اولیسدن ماعداسی هپ فقهای حنفیه‌نك طبقاتیدر .

مقالهٔ رابعه

طبقات مسائل بیاننده در

کتب حنفیه‌ده واقع مسائل فقهیه اوچ طبقه‌ در .

(طبقهٔ اولی) مسائل اصولدر که روایات ظاهره ایله اصحاب مذهبدن (یعنی ائمهٔ ثلاثه‌دن) مروی اولان مسئله‌لردر . ائمهٔ ثلاثه‌دن مراد امام اعظم وامام ابو یوسف وامام محمد حضرتلریدر . ومسائل مذکوره‌یه ظاهر روایت دخی تسمیه قلنور . وبعضیلری امام زفر وحسن بن زیاد کبی بالذات حضرت امامدن اخذ علوم ایدن اصحاب ابی حنیفه‌یی دخی ائمهٔ ثلاثه‌یه الحاق ایتمشلر ایسه‌ده ظاهر روایتده غالب وشایع اولان ائمهٔ ثلثه‌نك قولی اولمقدر .

امام محمدك مبسوط وزيادات وجامع صغير وجامع كبير وسير صغير وسير كبير نامليله بنام كتابلرنده اولان مسائل هب مسائل اصولدر .

چونكه كتب ستهٔ مذكوره روايات موثوقه ايله (يعنى شهرت و تواتر ايله) امام مشار اليهدن مرويدر و بو جهتله كتب مذكوره يه كتب ظاهر الروايات اطلاق اولنور .

وحاكم شهيدك كافى اسمنده اولان كتابى دخى مسائل اصولى حاوى ونقل مذهبده معتمد بر كتابدر . چونكه حاكم مشار اليه بونده امام محمدك كتب ستهٔ مذكوره سنده اولان مسائلى جمع بيورمشلردر . و بونى مشايخ اسلاميه دن چوق ذوات شرح ايتمشلردر . ازجمله امام شمس الائمة السرخسى حضرتلرينك مبسوط السرخسى اسمنده كتاب مذكور اوزرينه مفصل برشرحى واردر . وشرح مذكور دخى بين الفقها غايت معتمد بر كتابدر .

بوندن بشقه حاكم مشار اليهك منتقى نامنده بر كتابى دها واردر و بوده كتب مذهبدن معدوددر . فقط بونده بعض نوادر مسائلى موجوددر .

امام محمددن مروى اولان مبسوطك متعدد نسخه لرى اولوب آنجق بونلردن اظهر اولانى مبسوط ابى سليمان جوز جانيدر ومبسوطى دخى متأخرين مشايخ اسلاميه دن چوق ذوات شرح بيورمشلردر . از جمله شيخ الاسلام خواهر زاده نك مبسوط

كبير اسمنده مفصل بر شرحی وشمس الائمة الحلوانی حضرتلرینك دخی شمس الائمة الحلوانی اسمنده كذلك مفصل بر شرحی واردر .

وبونلرك مبسوطاتی حقیقتده شروح اولوب امام محمدك مبسوطیله مختلط اولەرق ذكر اولنمشدر .

كتب ستهٔ مذكورەدن سائرلری دخی فقهای متأخرین طرفلرندن شرح بیورلمشدر . وشروح مذكوره الیوم كتبخانەلرمزده موجوددر . وبوجهتله اسلاف اخلافه پك بیوك اثرلر براقشلردر (رحمهم الله رحمة واسعة)

(طبقهٔ ثانیه) نوادر مسائلیدر كه كتب مذكورەدن ماعدا كتبده اولەرق اصحاب مذهبدن روایت اولنان مسئلەلردر امام ابو یوسفدن مروی اولان كتب امالی(٢) ایله حسن ابن زیاد وسائر اصحاب محرراتك محررلری ومسائل معینەده ابن سماعه ومعلی ابن منصورك روایتلری كبی روایت واحده ایله اصحاب مذهبدن روایت اولنان مسائل هپ بوقبیلدندر

كذلك امام محمدك كیسانیات وهارونیات وجرجانیات ورقیات نام‌لریله بنام كتابلرنده اولان مسائل هپ نوادر مسائلیدر .
چونكه كتب مذكورەنك امام مشار الیهدن روایتی سالف الذكر

(٢) امالی املانك جمعیدر . و املا عادت سلف اولدیغی اوزره استاذك تقریرلرن تلمیذلرینك یازدقلری مسائلدر

کتب ستهنك روایتی درجهسنه واصل اولهمامشدر . بناء علیه امام مشار الیهك بو کتابلرینه کتب غیر ظاهر الروایه اطلاق اولنور .

(طبقهٔ ثالثه) . واقعات ونوازل مسائلیدر که اصحاب مذهبدن روایت اولمیان وقوعاتده متأخرین مجتهدینك اجتهاد ایتدکاری مسائلدر . واقعات مسائلنی اجتهاد ایدن ذوات امامینك (یعنی امام محمدایله امام ابو یوسفك) اصحابی واصحاب اصحابیدر . وهلم جرا

عصام ابن یوسف وابن رستم ومحمد ابن سماعه وابی سلیمان الجرجانی وابی حفص البخاری حضراتی امامینك اصحابندندر و بونلردن صکره واقعات مسائلنی اجتهاد ایدن فقها محمد ابن سلمه ومحمد ابن مقاتل ونصیر ابن یحیی وابی نصر قاسم ابن سلام حضراتیدر وهلم جرا

فقیه ابی اللیث السمرقندینك کتاب نوازلی وناطفینك مجموع نوازلی ایله واقعاتی کذلك حاکم شهیدك واقعاتی هب واقعات مسائلنی حاوی کتابلردندر .

قاضیخان وخلاصه صاحبلری کبی فقهاء متأخرین کتابلرنده طبقات ثلثه مسائلنی مختلط اولهرق جمع ایتمشلردر وبعضیلری دخی طبقات ثلثه مسائلنی یکدیکرندن تفریق ایدرك ایراد ایلمشلردر . شویله که اولاً مسائل اصولی وثانیاً نوادر مسائلنی وثالثاً

واقعات مسائلنی درج ایتمشلردر . رضی الدین السرخسینك محیط السرخسی اسمیله مسما اولان کتابی بو یولده ترتیب اولنمشدر نعم مافعل

* وکتب ظاهر الروایة اتت * ستاً لکل ثابت عنه حوت *
* صنفها محمد الشیبانی * حرر فیها المذهب النعمانی *
* الجامع الصغیر والکبیر * والسیر الکبیر والصغیر *
* ثم الزیادات مع المبسوط * تواترت بالسند المضبوط *
* کذاله مسائل النوادر * اسنادها فی الکتب غیر ظاهر *
* و بعدها مسائل النوازل * خرجها الاشیاخ بالدلائل *

ابن عابدین

﴿ ذیل ﴾

مجلهٔ احکام عدلیه‌نك حاوی اولدیغی مسائل متون وشروح وفتاویدن مأخوذ بولندیغی جهتله بونده دخی بالطبع طبقات ثلثه مسائلی موجود ایسه‌ده مسائل مذکوره‌نك اکثریسی روایت ظاهره‌نك نقلیچون موضوع اولان متون معتبره‌دن اخذ اولنمش اولدیغندن مجلهٔ مذکوره‌نك حاوی بولندیغی مسائلك اکثریسی ظاهر روایت مسائلیدر .

مجلهٔ احکام عدلیه‌یی ترکیب وتشکیل ایدن اون التی کتابدن
بهر بنك بالاسی (موجبنجه عمل اولنه) خط همایونی ایله موشح
بولنمغله مجلهٔ مذکوره بالجمله محافل و محاکم دولت علیه‌ده
دستور العملدر .

تمت الرسالة بعون الله تعالى

